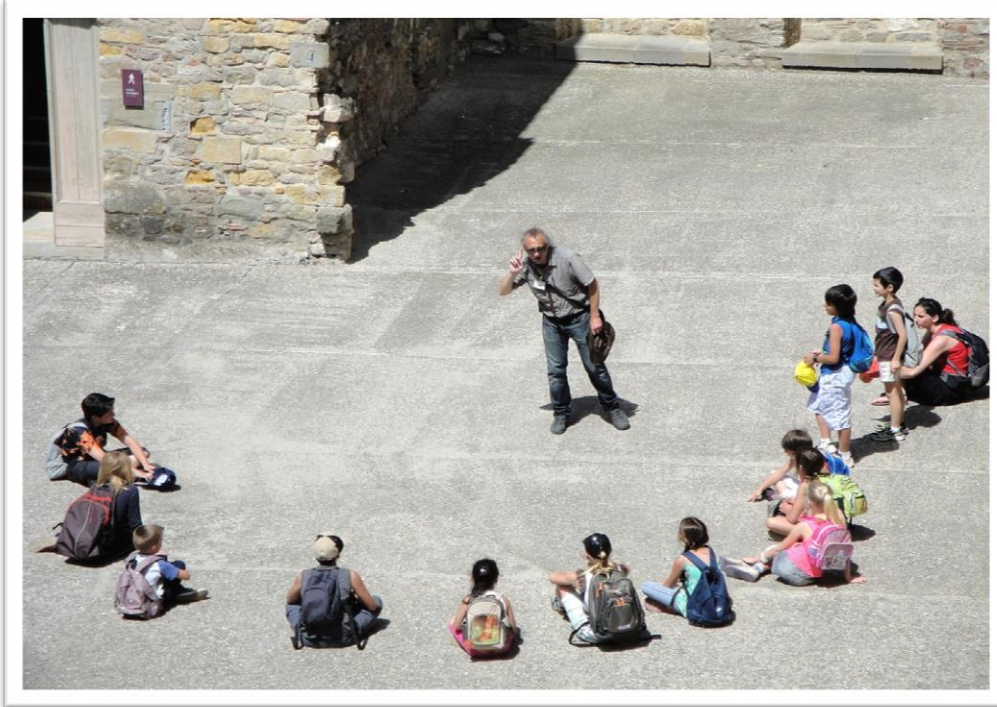

MAASEUDUN
SIVISTYSLIITTO

TARINA LUO SILTAA -OPINTOAINEISTO

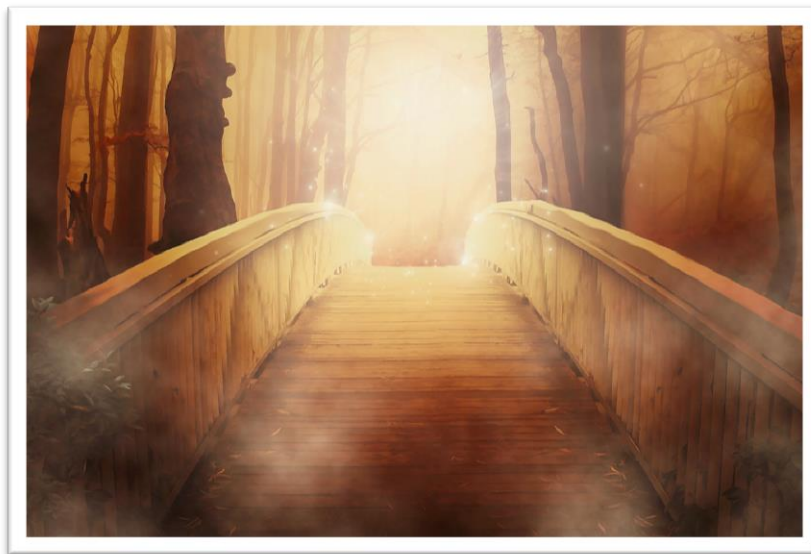
Tarina luo siltaa -opintoaineisto ryhmille

Opintoaineiston kirjoittamisesta on vastannut kasv. lis. Varpuliisa Korpivaara Maaseudun Sivistysliitosta. Koulutussihteeri Simo Hynninen Eläkeliitosta, liittosihteeri Jyrki Nurmi Vesaisista, toiminnanjohtaja Minna Autere Vesaisista sekä kirjailija Markku Hattula Maaseudun Sivistysliitosta muodostivat innostavan työryhmän, joka luki ja kommentoi tekstiä työn eri vaiheissa.

Sisällys:

Esipuhe	s.2
1. kokoontuminen: Johdanto — miten Tarina luo siltaa	s.3
2. kokoontuminen: Ihmisen kehittymisen sosiaalinen alkuperä	s.5
3. kokoontuminen: Kertoja luo siltaa	s.8
4. kokoontuminen: Sadut ja kertomukset	s.10
5. kokoontuminen: Tarina luo siltaa — tilaisuuden osallistujat, tilat ja kesto	s.12
6. kokoontuminen: Ikäihmisten ja lasten kohtaaminen	s.14
7. kokoontuminen: Tarina luo siltaa — tilaisuuden kulku	s.16
8. kokoontuminen: Tarina luo siltaa — tilaisuuden päättäminen	s.20
9. kokoontuminen : Tarina luo siltaa — toteutusta vaille valmis	s.21

LÄHTEITÄ JA MUUTA SUOSITELTAVAA LUKEMISTA

Esipuhe

Tarina luo siltaa —hanke on jatkoa Tarinatuville, joita Maaseudun Sivistysliiton ja Eläkeliiton yhteistyö on tuottanut jo satoja kaikkialle maahan. Tarinatuivat ovat ikäihmisten muisteluryhmiä. Niissä on paitsi tarinoitu, myös tallennettu kansallista perintöä. Monet Tarinatupa-kerhot ovat koonneet muistojaan kirjoiksi. Sota-ajan muistot, entisajan työt, juhlatavat tai kylien ihmisistä kertovat tarinat on tallennettu luettavaan muotoon tulevien sukupolvien iloksi.

Tarina luo siltaa -hankkeen myötä Tarinatupa-toimintaa laajennettiin sukupolvien väliseksi vuoropuheluksi: Maaseudun Sivistysliitto toteutti Tarina luo siltaa -pilotin vuonna 1999 yhdessä jäsenjärjestöjensä Eläkeliitto ry:n ja Vesaiset ry:n kanssa. Tilaisuuksia oli kaiken kaikkiaan yhdeksän eri puolilla Suomea kouluissa, päiväkodeissa ja kirjastossa. Kaikissa kokeilussa mukana olleissa päiväkodeissa vastaanotto oli innostunut. Myös kirjastossa tilaisuudet onnistuivat hyvin. Mukana olleet eläkeläiset kokivat toiminnan mielekkääksi ja tarpeelliseksi.

Ikäihmisten ja lasten kohtaamiselle tarinan kerronnan merkeissä on suuri tarve edelleen. Toiminta on helppoa järjestää. Jotta kaikki osapuolet kokevat onnistumisen iloa, valmistautuminen ja ennakkosuunnittelu on tärkeää. Tarina luo siltaa -opintoaineiston tarkoitus onkin auttaa ideasta innostuneita ryhmiä järjestämään Tarina luo siltaa -tilaisuuksia. Toiseksi aineisto keskittyy tilaisuuksien järjestämiseen käytännössä, mutta ei anna valmiita malleja. Luomisen ilo jää jokaiselle ryhmälle itselleen.

Opintoaineisto johdattelee lyhyesti keskusteluihin eri teemoista, aluksi Tarina luo siltaa —tilaisuuksien tarkoituksesta ja merkityksestä. Sen jälkeen syvennyttään pohtimaan lapsen kehittymistä, miten ihminen syntyy sosiaalisesti olennoksi. Seuraava aihe on luontevasti kertojana oleminen ja siinä kehittyminen. Tilaisuuksien käytännön suunnittelun vuoro on viimeiseksi. Syventävää tietoa kannattaa hakea myös asiantuntijoilta (esimerkiksi kirjoista, lehdistä ja Internetistä) sekä vaihtaa kokemuksia sellaisten henkilöiden kanssa, jotka tekevät käytännön työtä lasten parissa. Ryhmä voisi esim. pyytää tällaisen henkilön myös vieraakseen johonkin kokoontumiseensa.

Toivotamme ryhmille innostavia hetkiä Tarina luo siltaa -opintoaineiston parissa ja myöhemmin tilaisuuksien järjestäjänä ja osallistujana!

Maaseudun Sivistysliitto ry, Eläkeliitto ry. & Vesaiset ry.

Tarina luo siltaa -ryhmä

1. kokoontuminen

Johdanto - miten Tarina luo siltaa

Ensimmäisellä kerralla keskustellaan itse aiheesta Tarina luo siltaa. Lisäksi pohditaan ryhmän toimintaa, mahdollisen ohjaajan ja osallistujien rooleja ja toiveita toiminnan suhteen, sekä sovitaan ryhmän käytännön asioista kuten työnjaosta ja kokoontumisajoista. Ryhmän tavoite on hyvä pohtia rauhassa, sillä hyvällä tavoitteella on itseään toteuttava voima!

Ikäihmisten (isovanhempien) kokemuksilla on suuri merkitys lapsen kasvuun. Lapset rikastuttavat ikäihmisten arkea ja antavat heidän elämälleen merkitystä. Vanhemmat taas saavat tukea kasvatustyölleen sukupolvien välisestä vuoro-vaikutuksesta. Jatkuvuuden tunne ja tunne kuulumisesta johonkin yhteisöön rakentavat ihmiselle eheyden kokemusta. Entisaikaisessa elämänmuodossa näitä kokemuksia on syntynyt luonnostaan.

Suomessa on perinteisesti arvostettu sukuloimista ja kunnioitettu isovanhempia. Viime vuosina nopeasti lisääntynyt sukututkimuksen suosio osoittaa, että ihmiset ovat entistä enemmän kiinnostuneita juuristaan ja historiastaan. Muuttoliike maalta kaupunkeihin ja Pohjois- ja Itä-Suomesta Kehä III:n tuntumaan ovat aiheuttaneet sen, että lasten ja isovanhempien tapaamiset ovat saattaneet harventua. Muuttoliikkeen lisäksi kehitykseen on vaikuttanut mm. se, että ammatit sukupolvien välillä ovat eriytyneet toisistaan. Edelleen yhden vanhemman perheet ja ns. uusperheet lisääntyvät. Sukupolvien väliset ketjut monimutkaistuvat ja katkeilevat. Tämän kehityksen myötä myös pienten lasten vanhemmat ovat voineet jäädä yksin lastensa kanssa. Toisaalla isovanhemmat saattavat kokea yksinäisyyttä ja tuntea itsensä tarpeettomiksi, kun yhteyksiä on vähän nuoriin ja lapsiin.

Tarina luo siltaa – ja mahdollisuuksia

Tarina luo siltaa on

- rauhallinen kerrontatuokio, ikäihmisten ja lasten kohtaamista kasvoista kasvoihin
- ryhmätoimintaa, jossa perehdytään aiheen sisältöön ja suunnitellaan käytännön toteutus
- opintoaineisto, jonka avulla ryhmässä perehdytään aiheeseen ja suunnitellaan Tarina luo siltaa –tilaisuuksia

Toivottuna tuloksena lapset ja ikäihmiset kokevat iloisia ja koskettavia yhdessäolon hetkiä.

Tarina luo siltaa —tilaisuuksien suunnittelun ja toteuttamisen onnistumisen kulmakiviä ovat

- LASTEN JA IKÄIHMISTEN KOHTAAMINEN
- VUOROVAIKUTUKSEN TOIMIVUUS JA TUNNELMAN LUOMINEN
- KÄYTÄNNÖN JÄRJESTELYT

Hyvä yhteistyö kerhon, päiväkodin tai koulun kanssa on olennaista. Heti suunnittelun alussa kannattaa ottaa yhteys päiväkodin tai koulun henkilökuntaan ja opettajiin, kertoa ideasta ja kysyä yhteistyömahdollisuutta. Tarina luo siltaa -tilaisuudet sopivat erityisen hyvin lapsiryhmille, jossa lapset ovat 4-5 -vuotiaita, esikouluikäisiä tai peruskoulujen ensi- ja toisluokkalaisia. Tilaisuuden sopiva kesto on lasten iästä riippuen 30 - 45 minuuttia ja ryhmäkoko on 7-15 lasta. Tarina luo siltaa -tilaisuuden pääasia on rauhallinen kerrontatuokio vastapainona nykyajan väsyttävälle viriketulvalle, räikeän, liikkuvan kuvan ja meluisan musiikin maailmalle.

Vanhat esineet, kuten kahvimyllyt tai kertojien aiheeseen liittyvä pukeutuminen, vaikkapa kippurakärkilapikkaat, elävöittävät ja helpottavat tilaisuuden alkua ja sopivaan tunnelmaan pääsemistä. Entisajan leikeissä käytetyt välineet, vanhat lorut ja laulut herättävät pienten kuulijoiden kiinnostuksen.

Toiminta perustuu yhteistyölle. Se on vapaaehtoista kaikille osapuolille.

Keskusteluaiheita ryhmälle:

- Kaikilla ikäihmisillä ei ole lapsenlapsia tai he asuvat kaukana, eikä kaikilla lapsilla ole isovanhempia, tai he asuvat kaukana. Miten ikäihmiset ja lapset saisi kohtaamaan? Millaisia kokemuksia teillä on?

Keskustelkaa myös kuuntelemisesta

- lasten ajatusten kuuntelu, miten se onnistuu?
- aikuisen voi olla hyvin vaikea kuunnella lasta keskeyttämättä ja oikaisematta, mistä tämä saattaa johtua?
- miten voi harjoitella kuuntelemista?
- lasten omanarvontunteen ja itsetunnon vahvistaminen lasta kuuntelemalla
- miltä tuntuu tulla aidosti kuulluksi? Kertokaa kokemuksia lapsuudestanne.

2. kokoontuminen

Ihmisen kehittymisen sosiaalinen alkuperä

Lapsi on syntymästään saakka sosiaalinen olento. Vuorovaikutus hoitajan kanssa on hänen ensimmäinen "kotinsa". Ihmisen henkinen olemus, ihmiseksi tuleminen on ensisijaisesti sosiaalinen tapahtuma.

Lapsen kasvaminen ja kehittyminen tarvitsevat hyvän vuorovaikutuksen. Pieni lapsi kysyy maailmaan tullessaan, olenko tervetullut, saanko olla olemassa. Hän tunnistaa hyvän vastaanoton hoitajan katseessa, äänessä, tavassa koskettaa. Millä tavalla lapsi elämänsä ensimmäiset ihmiset kokee, on tärkeää hänen kehitykselleen. Kuva itsestä yksilönä ja osana ympäristöä alkaa rakentua kohtaamisista, joissa lapsi on hoitajan ja lähiympäristön ihmisten kanssa.

Jo vastasyntynyt osallistuu sosiaaliseen vuorovaikutukseen, joka ilmenee mm. vauvan valmiutena katsekontaktiin. Vauva on alusta alkaen ympäristön aktiivinen hahmottaja ja sosiaalisen vuorovaikutuksen aloitteellinen osapuoli, vaikka hän nukkuu suurimman osan vuorokaudesta.

Lapsi, joka on saanut suotuisan vastaanoton, uskaltaa lähteä tutkimaan maailmaa. Hän katselee, haistelee, maistelee, hakee kontaktia ihmisiin, eläimiin, luontoon. Lapsi on utelias ja avoin tutkimusmatkailija, joka aina lopulta haluaa palata turvalliseen kotiin.

Kieli ja kulttuuri ovat avainasemassa älykkyyden kehittämisessä. Inhimillinen älykkyys voidaan nähdä valmiutena käyttää hyväksi kulttuurin välittämiä tietoja, käsitteitä ja toimintasääntöjä. Ihminen saa kontaktin itseensä ja ympäristöönsä sekä ilmentää luovuutta toiminnan kautta. Henkinen toiminta on sidoksissa kommunikaatioprosessiin.

Olettamus ihmisen kehityksen sosiaalisesta luonteesta on peräisin filosofi G. H. Meadiltä. Toiminta on tavoitteellista ja edellyttää ihmisten välistä vuorovaikutusta ja siten kommunikaatiota ja vastavuoroista ymmärtämistä. Oppiminen on tilannesidonnaista. Se tapahtuu aina jossakin kulttuurissa (ei tyhjiössä, eikä laboratorio-olosuhteissa) ja on sosiaalisiin vuorovaikutusprosesseihin liittyvää. Tärkeää on, millaisia toimijoiden omat käsitykset ja toiminnalle antamat merkitykset ovat.

Varhaiset hoitotilanteet piirtyvät vauvan mieleen toisen ihmisen kanssa olemisen kokemuksina. Yksilöllisyyden löytäminen tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, kun lapsi samastuu hoitajiinsa ja peilaa itseään heidän reaktioistaan.

Mead on kuvannut lapsen minän kehittymistä vuorovaikutuksessa hoitajan ja toisten merkityksellisten ihmisten kanssa. Tietoisuus omasta minästä syntyy vuorovaikutuksessa. Lapsi oppii näkemään itsensä toisten ihmisten näkökulmasta. Hän oppii hahmottamaan itsensä yksilönä, joka on sekä muiden kaltainen että oma itsensä.

Vuorovaikutuksen onnistumisessa on olennaista kyky asettua toisen ihmisen asemaan ja katsoa asiaa toisen näkökulmasta. Puhuja asettuu myös kuulijan asemaan.

Ihmisen kehitys on jatkuva prosessi. Kasvatus on ohjaamista, kasvamaan saattamista, tukemista ja esteiden poistamista. Suotuisassa vuorovaikutuksessa yksilö kokee yhteisöllisyyden rikastuttavana. Kulttuuriin opastaminen ja perinteisiin tutustuttaminen on ymmärryksen lisäämistä ympäristöstä, sen ihmisistä ja itsestä. Tässä tehtävässä ja hengessä Tarina luo siltaa —tilaisuus suunnitellaan, valmistellaan ja toteutetaan.

Minäkäsitys — kuin suodatin ja silmalasit

Minäkäsityksellä tarkoitetaan yksilön kokonaisnäkemystä itsestään: taustastaan, ulkonäöstään, asenteistaan, tunteistaan jne. Minäkäsitykseen kuuluvat havainnot itsestä: omista luonteenpiirteistä, kyvyistä ja suhteesta ympäristöön. Minäkäsitys on kuin “silmalasit”, joiden läpi yksilö katselee maailmaa, tekee havaintoja ja tulkitsee kokemuksiaan. Ihmisen toimintaa voi ymmärtää vain hänen oman kokemusmaailmansa kautta.

Minäkäsityksen muodostumiseen vaikuttaa myös se, miten lapsi luulee muiden, hänelle tärkeiden ihmisten, näkevän hänet. Minäkäsitys on myös tavallaan oppimistulosta. Lapsi oppii monia asioita itsestään ja näistä kokemuksista hän muodostaa minäkäsityksensä.

Ihmisen käyttäytymistä ohjaa vahvasti hänen oma minäkäsityksensä. Sen avulla ihminen pyrkii ylläpitämään tasapainoa itsensä ja ympäristön välillä. Minäkäsityksen avulla ihminen tulkitsee kokemuksiaan ja tilanteita. Näin minäkäsitys

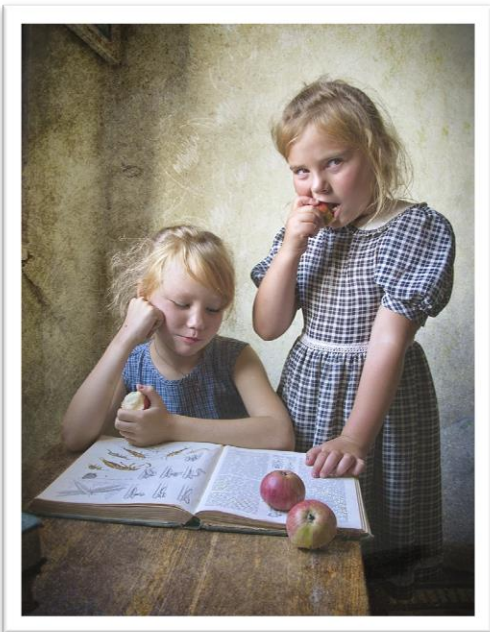

vaikuttaa vahvasti siihen, mitä yksilöt odottavat tapahtuvan tulevaisuudessa. Ihminen toimii usein - ja myös huomaamattaan - odotustensa mukaisesti, mikä voi olla haitallista, jos odotukset ovat itseä vähätteleviä, tai hyödyllistä, jos odottaa onnistuvansa.

Keskusteluaiheita ryhmälle:

Useimpien ihmisten ensimmäinen ja tärkein hoitaja on äiti tai isä. Monella on ollut myös muita tärkeitä ihmisiä hoitajina lapsuudessaan. Millaisia kokemuksia teillä on lapsuutenne merkittävistä aikuista? Miten he ovat kenties vaikuttaneet minäkäsitykseenne?

Edellisten sukupolvien aikuiset saattoivat teitellä omia vanhempiaan. Nykyään näin ei liene tapana missään päin Suomea. Mikä muu on vanhempien tai ikäihmisten ja lasten välillä muuttunut parin sukupolven kuluessa?

Aikuiset antavat helposti lapsille erilaisia rooleja tarkoittamatta sen kummempaa - yksi on hellä hoitaja ja toinen on reipas automies. Jotakuta luonnehditaan rasavilliksi, toista hiljaiseksi ja ujoksi. Tällainen ominaisuuksien tai roolien jako saattaa muokata lasten kuvaa itsestään tietynlaisena.

Millaisia ominaisuuksia tai rooleja teille oli tarjolla?

3. kokoontuminen

Kertoja luo siltaa *

*Tähän ja seuraavaan jaksoon on lainattu ajatuksia erityisesti Bettelheimin, Luumin ja Ylösen teksteistä.

Kertoja luo siltaa, välittömän ja elävän yhteyden kuulijaan. Heille syntyy molemminpuolinen läsnäolon kokemus. Mikään tekninen uutuus ei korvaa ainutlaatuista jakamisen ja liittymisen tunnetta, joka on mahdollista kertojan ja kuulijoiden välillä. Aikuisen kertojan täytyy eläytyä lapsen maailmaan ja valita kertomus lapsen kehitysvaiheen ja vastaanottokyvyn mukaan.

Moni lapsi kuulee tai näkee satunsa ääninauhalta, videolta, dvd:ltä tai hänelle annetaan katselukirja käteen. Lapset oppivat jo hämmästyttävän pieninä painamaan oikeasta nappulasta ja saavat laitteen toimimaan. Jotain merkityksellistä kuitenkin puuttuu: Mekaaninen kertoja on kasvoton ja ymmärtämätön lapsen reaktioille ja lapsen tarpeelle aikuisen läsnäolosta.

Kerronta herättää mielikuvia

Elävän kerronnan hienous on mielen sisäisissä kuvissa. Taitava kertoja saa kertomuksen muuttumaan kuviksi. Kuultu tulee nähdyksi ja mielikuviutus pääsee liikkeelle. Kuulija näkee sisäisillä silmillään kertomuksen. Hänelle syntyy oman kokemuksensa rydittämä mielikuva kertomuksen henkilöistä, paikoista ja tapahtumista. Näin kertomus koskettaa häntä ainutlaatuisella tavalla. — Jotta sana ehtii muuttua kuvaksi kuulijan mielessä, puheen rytmiä kannattaa hidastaa tavallisesta.

Yhtä lailla kertoja rakentaa lapsen kanssa siltaa perinteeseen ja yhteisöön. Kertomukseen eläytyvä lapsi oppii yhteisön arvoja ja elinympäristössä tarvittavia sosiaalisia taitoja.

Miten päähenkilön käy?

Kuulija tempautuu mukaan kertomukseen, joka herättää hänessä kysymyksen: miten päähenkilölle käy? Yllätykselliset käännteet pitävät kuulijaa otteessaan. Jännitystä tarvitaan, mutta se ei ole sama kuin pelottava. Mielenkiinto säilyy, kun kuulija voi samastua päähenkilöön.

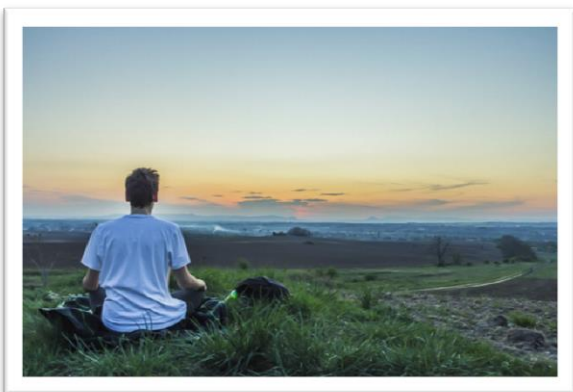
Kertojan puhe ja kieli

Kertomuksen rakenteen selkeys on tärkeää etenkin, jos kertomuksen avulla halutaan opettaa kuulijoita. Selkeys syntyy lyhyistä lauseista ja asioitten etenemisestä oikeassa järjestyksessä. Vaikeita ilmaisuja kannattaa välttää. Kuulija saattaa pudota kärryiltä jäädessään miettimään jonkun sanan merkitystä.

Kertojan taidot, kuten äänenpainojen vaihtelevuus, sopiva rytmitys, tauot ja ilmeet ovat joillakuilla lähes luonnostaan. Useimmat joutuvat niitä kuitenkin harjoittelemaan. Etenkin aloitteleva kertoja saattaa jännittää siinä määrin, että puhuu aivan liian nopeasti. Kannattaa kiinnittää huomiota asiaan.

Kertomisen jännitys ja ilo

Kun kertoja valmistautuu kertomistilanteeseen ja harjoittelee mielikuvien avulla tilannetta, hän kokoaa samalla motivaationsa ja innostuksensa. Jos kertoja kokee iloa saadessaan jakaa kertomuksen kuulijoiden kanssa, innostus tarttuu ja ilo välittyy heihin. Samoin välittyy ikävä kyllä vastahakoisuus, mikäli kertoja on asialla vastentahtoisesti tai välttämättömyydestä.

Eri asia on olla jännittynyt — se on luonnollista. Ennen kertomistilaisuuden alkua kannattaa varata aikaa rauhalliseen hetkeen, rentoutumiseen ja keskittymiseen.

Keskustelkaa ryhmässä tekstin sisällöstä ja sen merkityksestä itsellenne sekä Tarina luo siltaa — tilaisuuden kannalta.

4. kokoontuminen

Sadut ja kertomukset

Perinteisen sadun sanoma *

Satu kertoo elämän perustotuudet vertauskuvallisesti. Saduissa on selkeä alku ja loppu. Paha rangaistaan, ja hyvä saa palkkansa. Klassisen sadun viehätys ja vaikuttavuus ilmenee upeasti esimerkiksi sadussa Hannusta ja Kertusta. Vastoinkäymisten jälkeen tarina saa onnellisen lopun. Erityisen hienoa tässä sadussa on se, että lapset selviytyvät omin voimin sekä yöstä metsässä että noidasta.

Klassinen satu oli pannassa 1980-luvulla. Kansansaduista poistettiin aikuisten määrittelemät julmuudet. Kuitenkin kansansadut kertovat lapselle totuuden: Hyvä ja paha ovat olemassa kaikissa ihmisissä, siten hänessäkin. Satujen avulla lapsi voi oppia kohtaamaan ja kestävänsä tämän tosiasian. Omat kateuden, vihamielisyyden tai muut vaikeat tunteet on mahdollista ilman syyllisyyttä siirtää vaikka noidan tai ilkeän äitipuolen hahmoon. Satujen avulla lapsi oppii, että kaikenlaiset tunteet ovat luonnollisia ja sallittuja. Sadun onnellinen loppu antaa lapselle uskoa tulevaisuuteen ja omaan kykyynsä selviytyä elämässä.

Saduissa elämää ei silotella pettymyksiltä ja kielteisiltä tunteilta. Ne voidaan kokea aikuisen ohjauksessa lapsen kehitystaso huomioon ottaen. Lapsi saa aavistuksen siitä, mitä elämä tuo tullessaan ja kuinka uskoa menettämättä voi kääntää tilanteet lopulta edukseen.

Sadun kertojan on tärkeä tietää, että lapselle ei kuitenkaan saa selittää satujen piilomerkityksiä tai arvuuteilla yhteyksiä hänen elämäänsä. Lapsi eläytyy ja työstää satua omassa mielessään kehitystasonsa mukaan.

*Lähteinä Bettelheimin, Winnicottin, Luumin ja Ylösen tekstit sekä Internetin sivusto

www.yle.fi/opinportti/kouluportti/openpaja/maailmansadut/

Kertomukset elämästä

Useimmat lapset haluavat kuulla kertomuksia, millaista aikuisilla oli heidän lapsuudessaan. Pertti Luumi kirjoittaa merkityksestä, joka vanhempien ja lasten yhteisillä kertomishetkillä voi olla. Kun omasta elämästä ja omasta lapsuudesta kertominen tapahtuu rakentavalla tavalla, niin kuulijana oleva lapsi kuin kertoja jakavat ainutlaatuisen kokemuksen. Lapsen ja aikuisen kohtaamisessa on tasavertaisuutta, kumpikin on sekä antamassa että saamassa.

Millaisista kokemuksista aikuisen on hyvä kertoa lapsille? Pertti Luumi esittää myös varoituksen sanoja: Jos aikuisen ja nykylapsen lapsuudet ovat olleet tyystin erilaiset, aikuisen omasta lapsuudesta kertominen voi aiheuttaa ongelmia. Lapsi nimittäin voi ymmärtää asioita vain oman kokemuksensa perusteella. Jos lapsen kokemus on niin erilainen, ettei hän voi ymmärtää aikuista, lapsi voi reagoida välinpitämättömyydellä. Aikuisen pitää

huomata tämä mahdollisuus, eikä loukkaantua lapsen näennäisestä kiinnostumattomuudesta.

Kertomistilanne voi olla lapselle suuri elämys. Hän on herkkä tunnistamaan, millä mielellä aikuinen on tilanteessa. Lapselle on palkitseva kokemus, jos hän vaistoaa, että aikuinen haluaa tuottaa lapselle iloa. Jos lapsi huomaa, että myös aikuiselle kertomistilanne on tärkeä, kokemus on kallisarvoinen.

Tehtävä ryhmälle:

Keskustelkaa, mitä ajatuksia teille heräsi tekstin sisällöstä ja sen merkityksestä itsellenne sekä Tarina luo siltaa —tilaisuuden kannalta.

5. kokoontuminen

Tarina luo siltaa —tilaisuuden osallistujat, tilat ja kesto

Kenelle Tarina luo siltaa?

Onnistuneen lopputuloksen saamiseksi on syytä heti alussa pohtia, ketkä voisivat olla tilaisuuden osallistujia. Kohderyhmä asettaa omat rajansa toteutukselle. Esimerkiksi lasten ikä on otettava huomioon järjestelyjä ja sisältöä suunniteltaessa.

Yhdellä aikuisella työntekijällä voi päiväkodissa olla suositusten mukaan enintään 8 lasta (yli 3-vuotiaita).

Kerhoissa ja lastenryhmissä voi olla 10-13 lasta yhdellä työntekijällä. Tarina luo siltaa — tilaisuudessa lasten lukumäärä ei voi olla isompi, mieluummin jopa pienempi, jotta kaikki saisivat tilaa ja tulisivat nähdyiksi ja kuulluiksi. On tärkeää, että lasten omat, tutut ja turvalliset aikuiset ovat läsnä. He tuntevat lapset ja voivat auttaa tarvittaessa, vaikka muuten ovat tilaisuudessa sivuosassa.

Tarina luo siltaa —tilaisuuden paikka- ja tilajärjestelyt

On tärkeää, että huone on rauhoitettu ulkopuoliselta melulta tai kulkijoilta. Kertomistilanne on häiriöaltis, joten etukäteen varmistetaan rauhalliset olosuhteet. Istuimet järjestetään puolikaareen tai ympyrään. Kertojan on tärkeää saada katsekontakti jokaiseen kuulijaan. Kuulijoille on yhtä tärkeää nähdä kertoja, hänen kasvonsa ja ilmeensä. Näin luodaan yhteinen tila, joka tuntuu lapsista turvalliselta. Tuoleja voi käyttää, tai lapset voivat istua tynnyjen päällä.

Luokkahuonejärjestystä, jossa istutaan pulpeteissa peräkkäin, ei käytetä. Jos ollaan luokassa, pulpetit siirretään sivuun ja tuolit asetellaan ympyrään tai puoliympyrään. Piirissä ollessa kaikki näkevät toisensa. Piiri myös auttaa tasavertaisen tunnelman syntymisessä.

Tarina luo siltaa -tilaisuuden kesto

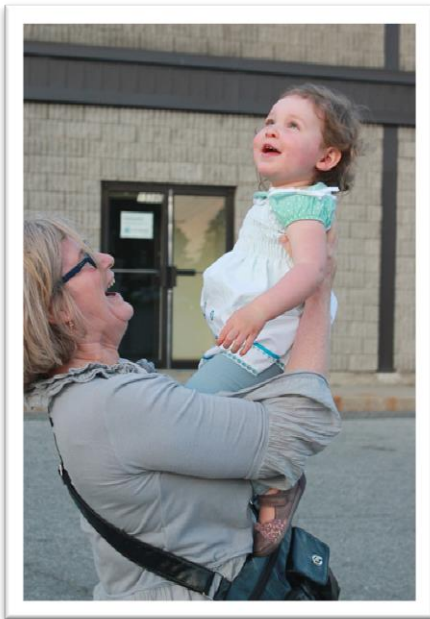
Kuinka kauan lasten mielenkiinto ja tarkkaavaisuus säilyvät?

Kokemuksen perusteella tilaisuuden sopiva kesto näyttää olevan

- 5 -7 -vuotiaille lapsille enintään 45 minuuttia

- alle 5-vuotiaille lapsille enintään 30 minuuttia

aina ei kuitenkaan kannata toimia kellon mukaa, vaan kannattaa seurata kuulijoiden reaktioita.

Ehdotuksia ryhmässä tehtäväksi:

Keskustelkaa ryhmässä edellä esitetyistä teemoista. Ideoikaa, ketkä voisivat olla tilaisuuden osallistujia teidän seudullanne. Mitkä olisivat sopivia paikkoja, millaisia tilajärjestelyjä niissä pitäisi tehdä? Käykää tutustumassa johonkin mahdolliseen tilaan paikan päällä.

Lasten ja ikäihmisten kohtaaminen on molemminpuolinen ilo.

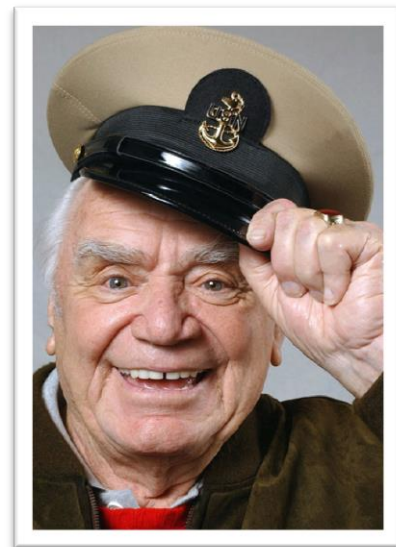
6. kokoontuminen

Ikäihmisten ja lasten kohtaaminen

Tilaisuuden alun tavoite on luoda lasten ja ikäihmisten välille luonteva kohtaaminen. Aitous luo turvallisen ilmapiirin, joka vapauttaa osapuolet.

- Läsnaolo ja ajan antaminen: ei tulla kiireellä paikalle, vaan keskitytään itse tekemiseen ja läsnä olemiseen lapsiryhmän kanssa. Oman ajan antaminen on onnistuneen tapahtuman ja vuorovaikutuksen lähtökohta.
- Eri osapuolet esitellään toisilleen. Kättely esittelyssä ja tutustumisessa toimii erityisen hyvin. Jokainen lapsi tulee otetuksi huomioon. Tähän voi liittää myös perinne- ja tapakasvatusta. Tytöille voi opettaa niiamista ja pojille kumartamista. Lapset kiinnostuvat näistä vanhoista tavoista ja samalla jokainen pääsee hetkeksi esille.
- Joitakin periaatteita: Kuunnellaan toisia, ei puhuta päälle, pyydetään puheenvuoroja, kaikki otetaan huomioon tasavertaisesti. Myös läsnä oleva ohjaaja/aikuinen voi osallistaa ryhmän hiljaisempia. Yhtä lailla voi olla tarpeen vähän rauhoitella vilkkaimpia lapsia.
- Vihjeitä: Lasten huomion ja tarkkaavaisuuden saamiseksi voi toimia niinkin yksinkertainen asia kuin jokin ammattiin liittyvä vaatekappale tai käsinukke. Kannattaa etsiä vintiltä esimerkiksi leipurin, palomiehen tai poliisin lakki!
- Runollakin voi joskus höystää tilaisuuden alkua:

“Tule minun kanssani satuun
Tule minun kanssani satuun, on niin kylmä:
kaduilla viimakin kulkee kumarassa.
Tule mukaan satuun, suureen kukkivaan kirjaan.
Ensin sen kanteen, sitten kansien väliin.
Tehdään pesä itkulle, maailman kaikille kyynelille”.
Sirkka Turkka

Lasten kielelliseen kehitykseen on kiinnitettävä huomiota - on puhuttava konkreettisesti ja selitettävä vähänkin vieraat käsitteet. Kieli myös muuttuu koko ajan. Ikäihmisillä on sanavarastossaan paljon sellaisia käsitteitä, jotka eivät kerro lapsille mitään. Voi tulla väärinkäsityksiä, joista toki monet ovat hauskoja ja hellyttäviä, mutta voivat herättää pelkoakin. — Huom! Lapsilla voi olla sanoja, joita ikäihmiset eivät tunne! Kannattaa siis kuunnella tarkkaan.

Lasten opettajaa tai kerho-ohjaajaa, joka tuntee lapset, voi pyytää puuttumaan puheeseen, jonka tietää jäävän hämäräksi. Hauskoja väärinkäsityksiä ja tulkintoja voi syntyä esimerkiksi vanhemmalle väelle tutusta sanasta "riisitauti". Sellaiset on hyvä selittää.

Ehdotus ryhmälle:

Tehkää vaihtoehtoisia aloitussuunnitelmia. Huom! kirjoittakaa saman tien muistiin, niin on, mistä ottaa, kun tarvitsette.

7. kokoontuminen

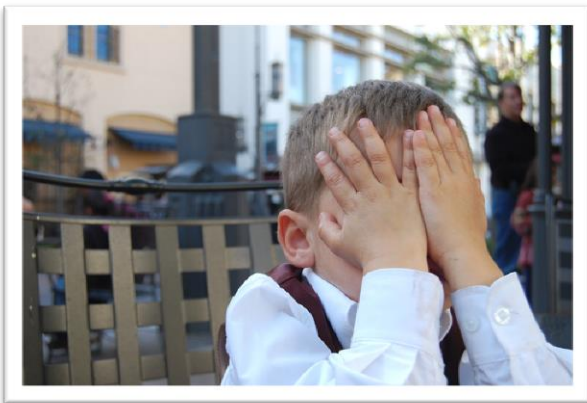
Tarina luo siltaa -tilaisuuden kulku

Tilaisuuden onnistuminen varmistuu hyvällä ennakkosuunnittelulla. Lapsista vastaavan henkilökunnan kanssa sovitaan etukäteen, mikä on lasten osuus. Kannattaa sopia etukäteen tilaisuuden sisällöstä ja teemasta. Samoin voi sopia, kuka kertoo ja mistä ja miten jaetaan vuorot. Näin tilaisuus ei luisu käsistä yleiseksi hälinäksi, ja jokainen saa vuoronsa ja tulee kuulluksi.

Tilaisuuden kulku tai teema voi muodostua esimerkiksi

- tarinankerronnasta
- sadutuksesta
- entisajan kotiaskareista
- ikäihmisten lapsuuteen kuuluvista lauluista ja leikeistä
- lasten omista lauluista ja leikeistä

Puheenvuorojen sopiva pituus riippuu lasten iästä. Ohjaaja seuraa, miten lasten vireys kestää. Kun väsymys valtaa kuulijat tai muuttuu levottomuudeksi, voi olla laulun tai leikin vuoro, jolloin lapset voivat myös osallistua. Molemminpuolista vuorovaikutusta on tärkeä pitää yllä.

On tärkeä huomata, että lasten väsyminen ja mielenkiinnon herpaantuminen voivat johtua myös aikuisen puheesta: lapsi ei ymmärrä sanoja tai asia voi olla sellainen, että lapsen on vaikea ottaa sitä vielä vastaan.

Tilaisuuteen kuuluu myös pieni kihelmöivä jännitys, kun kertojat odottavat vuoroaan. Silloin voi tulla oikosulku niin pienille kuin suurillekin.

Hyviä kysymyksiä kannattaa kirjoittaa varalle jo ennakoon.

Tilanteesta tulee vuoropuhelua hyvillä kysymyksillä. Väsähtäminen voidaan korjata ja tilanne lähtee uudestaan käyntiin. Lapset haluavat osallistua, joten annetaan heidän osallistua. Kysytään jokaiselta vaikkapa "Miksi sinä kutsut mummua/pappaa/isovanhempiasi?"

Lapset kertovat — sadutus*

Sadutuksessa lapset kertovat satuja yksin tai ryhmässä. Aikuinen on kuulolla, ei kysele, ei kommentoi, vaan antaa lapsen tai lasten kertoa. Aikuinen on vain “kynän jatkeena”, kirjoittaa ylös sanasta sanaan lapsen kertoman mitään korjaamatta ja mitään parantelematta. Tarinan voi myös nauhoittaa. Sadutuksen jälkeen tarina luetaan lapsille ääneen.

Sadutuksessa lapselle avautuu mahdollisuus tulla kuulluksi omilla ehdoillaan ja kielellään ilman aikuisen johdatusta. Aikuisesta tulee kuuntelija. Sekä aikuinen että lapsi saavat tilaisuuden toisen ihmisen kuunteluun sekä kannanottoon ja pohdiskeluun.

Sadut ovat myös mahdollisuus kielen oppimiseen. Lapsi saa nähdä puheensa kirjoitettuna ja kuulla satunsa luettuna murteellaan ja kielellään sekä kuulla muiden murteita ja sanankäänteitä.

Miten sadutetaan?

Lapsen satu kirjataan siinä muodossa, jossa lapsi satunsa kertoo. Kielioppivirheitä tai puhekielisyttä ei korjata. Tällä tavoin halutaan antaa lapselle täysi päätösvalta satujensa suhteen. Lapsi kokee, että aikuista kiinnostaa juuri hänen satunsa ja sen sisältämät ajatukset.

Sadut kirjataan paperille siten, että lapset näkevät puheensa muuttuvan kirjoitetuksi kieleksi konkreettisesti. Jos lapsen puhe on nopeaa, aikuinen pyytää lasta odottamaan, jotta hän saa tekstin kirjoitetuksi.

Lapsi ilmoittaa, kun satu on valmis ja aikuinen lukee sadun lapselle. Lapsi voi kuuntelun yhteydessä tehdä muutoksia satuunsa, koska se on hänen oma tuotoksensa. Satuja luetaan myöhemmin uudelleen. Satuja voidaan myös kuvittaa joko ennen tai jälkeen kertomisen tai ne voidaan lapsen päätöksestä jättää myös kuvittamatta. Saduista otetaan kopioita, jotka laitetaan kansioon tai seinälle tai viedään kotiin.

*Liisa Karlsson on kehittänyt ja tutkinut sadutusta laajasti. Tässä tekstissä viitataan hänen kirjoituksiinsa.

Mielenkiintoisia tarinan aiheita ovat olleet muun muassa:

- lapsuuden muistot (“mummon suklaajoulupukki”)
- eläinaiheet (“ystävällinen varsa”)
- tavat, esimerkiksi tervehtiminen (“niiaus ja pokkaus”)
- pukeutuminen (“esiliina”)
- perheiden koko (“11 -lapsinen perhe”)
- vanhat ja uudet leikit ja pelit

Entisajan arkiaskareet

Mielenkiintoisia ja eläviä aiheita löytyy jokaisen elämästä: vanhoista ajoista, kotitöiden tekemisestä, emännän töistä, isännän töistä, maataloustöistä, kotieläimistä, kaupunkielämästä jne.

Pukeutuminen ennen vanhaan

Jos vielä on tallessa vanhan ajan vaatteita, niihin voi sonnustautua, ja lapsiyleisön kiinnostus on taattu! Esimerkiksi kippurakärkiset saappaat, jotka on tervattu ja tuoksuvat sen mukaisesti, voivat olla “kova sana”.

Pukeutuminen herättää lasten mielenkiinnon, ja kippurakärkisiä pitää saada haistaa. Näin pukeutuminen toimii ikään kuin avaimena menneisiin aikoihin. Vuorovaikutus syntyy luontevasti; lapset ovat innostuneita ja osallistuvat tarinointiin.

Koulunkäynnin vertailu

Koulunkäynti, jos mikä, on muuttunut vuosikymmenien takaisesta nykypäivään aivan valtavasti. Kansakoulu-sanaa pienet oppilaat eivät ole ehkä kuulleetkaan. Vaikea voi olla myös kuvitella, että kouluun tuotiin hevosella ruokapänikät ja oppilailla oli omat lautaset mukana. Entä koulukirjat ja —vihot, kynät, kumit ja kouluvaatteet. Esiliina ei ole nykyoppilaan repun varusteena, mutta ennen vanhaan oli. Tästä aiheesta löytyy varmasti havaintomateriaalia useimpien ikäihmisten piironginlaatikoista.

Vanhat ja uudet leikit

Paperinukkien leikkaaminen alkaa kuulua historiaan, eikä moni lapsi ole sellaisesta kuullutkaan. Lapset osallistuvat todennäköisesti innokkaasti leikkaamiseen.

Miten leikittiin “Ei juu vaarin housut” tai “Vettä kengässä”? Mysi Lahtisen kirjasta Kymmenen tikkua laudalla löytyy kuvaus näistä ja monista muista vanhoista suosituista lasten sisä- ja ulkoleikeistä.

Vanhat esineet kiinnostavat lapsia

Vinteiltä voi löytyä vielä yksinkertaisia pelivälineitä kuten puukeiloja ja heittokapula. Ikäihmiset voivat kertoa oman aikansa pihaleikeistä. Lapset pääsevät kokeilemaan keilojen kaatoa. Leikkien avulla aikaan saadaan aktiivinen ilmapiiri, jossa on helppo kertoa muistakin vanhanajan leikeistä. Lapset kertovat vastavuoroisesti omista, nykyaikaisista leikeistään.

Lastenlaulut

Ikäihminen esittää lapsena oppimansa lastenlaulun. Lapset esittävät vastavuoroisesti omansa, esimerkiksi päiväkodissa oppimansa laulun. Lauluista syntyy tarinaa. Niiden esittämisen yhteydessä voidaan keskustella muistakin laulun synnyttämistä ajatuksista ja muistoista. Lapset osallistuvat tarinointiin tasavertaisina aikuisten kanssa.

Ainakin yksi jollei parikin ryhmän kokoontumista kuulu vanhojen leikkien ja laulujen mielen lokeroista hakemiseen. Kannattaa kirjoittaa talteen sitä mukaa, kun asiat nousevat mieleen, vaikka muisti palautuisi pätkittäin! — Nämä muisteluillat ovat varmasti antoisia kaikille.

Tehtäviä ryhmälle:

Nyt onkin paljon tekemistä, asiaa on kertynyt niin paljon! Tilaisuuden sisältöä voi suunnitella lukemattomilla erilaisilla tavoilla. Niinpä aihetta kannattaa jakaa useampiin tapaamisiin. Ensimmäisellä kerralla on hyvä tutustua koko tekstiin ja keskustella sen perusteella. Seuraavalla tai seuraavilla kerroilla ryhmä voi keskittyä niihin teemoihin, jotka tuntuvat läheisimmiltä ja todennäköisimmiltä toteutettavaksi.

Konkreettinen tavoite tähän mennessä: Ryhmällä on ainakin yksi Tarina luo siltaa —tilaisuuden “käsikirjoitus” edellä kuvattujen aiheiden ympärille.

8. kokoontuminen

Tarina luo siltaa -tilaisuuden päättäminen

Tilaisuuden päättäminen on yhtä tärkeä kuin aloitus. Päättämistilanteesta on tärkeää tehdä rauhallinen ja kiireetön yhteinen hetki. Tavoite on hyvän mielen varmistaminen, kaikkien mukana olleiden huomaaminen ja kiittäminen. Lopussa on hyvä antaa aikaa vielä kysymyksille mieltä painavista asioista liittyen tilaisuuden kulkuun.

Esimerkkejä päättämistavoista:

- Loppupiiri: kaikki osanottajat tekevät yhdessä piirin seisten tai istuen maassa. On tärkeää, että kaikilla on katsekontakti toisiinsa. Loppupiiri voi sisältää lapsille ja aikuisille tutun leikin tai laulun.
- Lauletaan yhdessä Soittorasia -laulu.
- Luetaan loppuruno esimerkiksi Kirsi Kunnaksen kirjasta Tapahtui Tiitiäisen maassa "Kattila ja perunat".
- Aivan loppuksi kiitetään kaikkia osanottajia ja kerrotaan mahdollinen seuraava tapaaminen.

Keskustelun aiheita ja tehtäviä ryhmälle:

Suunnitelkaa tilaisuuden päättämistapoja. - Elämässä suunnitelmilla on taipumus toteutua vain osittain. Miettikää vaihtoehtoja. Etsikää muistoista, kirjoista, levyiltä sopivia loppulauluja ja — leikkejä.

9. kokoontuminen

Tarina luo siltaa — toteutusta vaille valmis

Tarina luo siltaa —tilaisuuden suunnittelu on edennyt vaihe vaiheelta.

- Nyt on aika koota osista toimiva kokonaisuus ja tehdä toimintasuunnitelma.
- Kontaktien luominen ja yhteistyön virittäminen Vesaiskerhon, päiväkodin tai koulun kanssa. Sopikaa, mihin kerhoihin, kouluihin tai päiväkoteihin otatte yhteyttä. Millä tavalla kerrotte ja perustelette asian?

Ryhmän päättäminen

Nyt olette tutustuneet ja tehneet suunnitelman, kenties jo sopineet ensimmäisestä Tarina luo siltaa —tilaisuudesta johonkin kerhoon, päiväkotiin tai kouluun.

Ryhmä päättyy tähän. Nyt on aika hyvälle kahvihetkelle ja sen pohtimiselle

- mitä opimme aiheesta
- miten ryhmä saavutti tavoitteensa
- mitä opimme itsestä
- mitä opimme ryhmästä

LÄHTEITÄ JA MUUTA SUOSITELTAVAA LUKEMISTA

Aho, S. 1987. Oppilaiden minäkäsitys. Turku

Aulio, O. 2001. Suuri leikkikirja. Gummerus. Jyväskylä

Bettelheim, B. 1992. Satujen lumous, merkitys ja arvo. WSOY

Bettelheim, B. 1988. Kyllin hyvät vanhemmat. WSOY

Jokipaltio, 1 (toim.) 2006. Maaemon helmasta. Vesaisten Keskusliitto. Maahenki Oy

Karlsson, L. 2006. Lapset kertovat. Stakes

Karlsson, L. 2006. Sinun, minun meidän mango. Taksvärkki

Kunnas, K. 2004. Tapahtui Tiitiäisen maassa. WSOY

Lahtinen, M. 2005. Kymmenen tikkua laudalla. Tammi

Luumi, P. 2006. Kertojan käsikirja. Lasten Keskus

Mäkelä, P. 2003. Ollaanko kirkkistä? Otava

Niemistö, R. 1998. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus

Pulkkinen, L. 1984. Nuoret ja kotikasvatus. Otava

Schellenberg, J. A. 1988. Sosiaalipsykologian klassikoita. Gaudeamus. Helsinki

von Wright, J. & von Wright M. 1997. Oppiminen ja koulutus. WSOY

Vuorinen, R. & Tuunala, E. 1992. Psykologian perusteet lukion kurssi 2. Otava

Vygotsky, L. S. 1982. Ajattelu ja kieli. Weilin+Göös. Espoo

D. W. Winnicott. 1981. Lapsi, perhe ja ympäristö. Weilin & Göös. Espoo

Ylönen, H. & Luumi, P. 2002. Kertomus on tie. Lasten Keskus

